

VEREJNÉ LICENCIE AKO NÁSTROJ PODPORUJÚCI KREATÍVNU TVORBU

Mgr. Richard Bednárík*

Kreatívna tvorba je súčasťou kultúry každej spoločnosti a prispieva k vytváraniu nového obsahu, či už vo forme amatérskej alebo profesionálnej produkcie. V nemalej miere môže kreatívna tvorba vplývať aj na rozvoj hospodárstva určitého regiónu, celkovú mieru zamestnanosti a vytváranie pozitívneho obrazu v zahraničí o nehmotnej kultúre štátu. V súvislosti s uvedenou činnosťou sa do popredia dostáva otázka autorských práv a problematika digitálneho prostredia, ktorá priniesla množstvo otáznikov do zaužívaných spôsobov použitia autorských diel na internete. V niektorých prípadoch môže mať autor záujem primárne na šírení jeho diela a s tým spojenou propagáciou, pričom komerčný aspekt nemusí byť rozhodujúcim faktorom. Na realizáciu týchto krokov je potrebné právne prostredie umožňujúce flexibilné uzatváranie licenčných zmlúv v digitálnom prostredí.

Verejné licencie Creative Commons (ďalej CC) pomerne úspešne niekoľko rokov umožňujú sprístupňovať chránený obsah používateľom, zjednodušujú legálny spôsob šírenia poznania a kultúry a poskytujú možnosť na vytvorenie nových obchodných modelov ako alternatívy k aktuálnym distribučným sieťam. Verejné licencie vo všeobecnosti sa po dlhšom období stali prostredníctvom minuloročnej novely¹ au-

* Mgr. Richard Bednárík je interným doktorandom na Trnavskej univerzite, Právnickej fakulte (Slovenská republika). Tento článok je vytvorený v rámci projektu VEGA č. 1/0783/13 **Duševné vlastníctvo a podpora kultúry, vzdelania, vedy a priemyslu v poznatkovo orientovanej spoločnosti.**

¹ Zákon č. 289/2013 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 618/2003 Z. z. o autorstvom práve a právach súvisiacich s autorským právom (autorský zákon) v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení zákon č. 212/1997 Z. z. o povinných výtlačkoch periodických publikácií, neperiodických publikácií a rozmnožením audiovizuálnych diel v znení neskorších predpisov.

torského zákona (ďalej AZ)² súčasťou slovenského právneho poriadku. Možnosť ich využívania súvisela s odstránením povinnej písomnej formy licenčných zmlúv, čo bolo značnou prekážkou pri ich používaní v digitálnom prostredí spolu s nejasným formulovaním udeľovania súhlasu neurčitému okruhu osôb. V praxi sa tak otvorili široké možnosti využívania licencií ako CC a GNU GPL, ktoré sa v zahraničí bežne používajú na legálne šírenie chráneného obsahu hlavne v prostredí internetu. Verejné licencie sú aktuálne upravené v samostatnom §49a AZ, ktorý vymedzuje základné hranice ich používania vo forme nevýhradnej a bezodplatnej licencie. V praxi je verejná licencia ponukou udelenia licencie voči neurčitým osobám, pričom akceptáciou tejto ponuky je napr. použitie diela spôsobom, ktorý licencia predpokladá. V rámci použitia môže ísť o používanie fotografie na sieti, spracovanie knihy, prípadne remix hudobného diela atď. Novelizácia autorského zákona, ktorá umožnila používanie verejných licencií bola realizovaná v období finalizácie anglického znenia licencií CC 4.0. Aj preto prvou preloženou verziou je práve najnovšia verzia, ktorej niektoré aspekty si bližšie analyzujeme v ďalšej časti článku.

Cieľom článku je stručne vysvetliť problematiku licencií CC a hlavných zmien, ktoré boli dôvodom na vytvorenie novej verzie 4.0. Jednou z nosných častí je tiež sumarizácia oblastí, kde licencie CC alebo aj iné vhodné druhy verejných licencií môžu nájsť svoje uplatnenie. Súčasťou analýzy aplikácie licencií CC je aj stručné zhodnotenie problémov s tým spojených.

Pomerne aktuálnou témou v prostredí EÚ je problematika opakovaného používania informácií verejného sektora súvisiaca s novelizáciou smernice 2003/98/ES o opakovanom použití informácií verejného sektora (ďalej smernica PSI). Táto oblasť môže mať výrazný vplyv na ďalšiu kreatívnu tvorbu aj vzhľadom na jej rozšírenie povinností na inštitúcie pôsobiace v oblasti kultúry. Jednou z integrálnych súčastí revízie smernice PSI³

² Zákon č. 618/2003 Z. z. o autorskom práve a právach súvisiacich s autorským právom (autorský zákon) v znení neskorších predpisov.

³ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/37/EÚ z 26. júna 2013, ktorou sa mení smernica 2003/98/ES o opakovanom použití informácií verejného sektora.

je tiež časť upravujúca oblasť licencovania sprístupňovaného obsahu, kde môžu licencie CC nájsť svoje uplatnenie. Postupné sprístupňovanie informácií (primárne v oblasti kultúry) môže byť potrebným zdrojom inšpirácie a môže podporiť vytváranie nových obchodných modelov, ktoré sú čoraz potrebnejšie na podporu ďalšieho hospodárskeho rastu.

1. Licencie Creative Commons

Rozvoj digitálnych technológií, internetu a služieb umožňujúcich jednoduchý transfer dát a používanie informácií mal zásadný vplyv na celosvetovú úpravu autorského práva. Čoraz viac sa pociťovala potreba vytvoriť flexibilný nástroj, ktorý umožní autorom čo najväčšie šírenie ich diel a používateľom umožní jednoduchým spôsobom získať informácie na zabezpečenie legálneho použitia dostupného diela. Internet mal tiež zásadný vplyv na enormný nárast autorskej tvorby jednotlivých používateľov (angl. *user-generated content*), ktorí majú dostupný zdroj neustále aktualizovanej inšpirácie.⁴ Verejné licencie môžu v tejto oblasti poslúžiť ako nástroj umožňujúci šírenie tvorby bez zdĺhavého kontraktačného procesu. Internetu nemožno uprieť ani vplyv na postupnú zmenu obchodných modelov, kde sa čoraz viac do popredia dostáva platba za služby ako platba za obsah.⁵

Licencie CC si počas svojej existencie prešli značným vývojom a boli jednou z odpovedí na uvedené problémy. Od založenia organizácie v roku 2001 a spustenia prvej verzie licencií v roku 2002 až po približne 350 miliónov licencovaných diel po celom svete v roku 2009. Aktuálne možno iba odhadovať, aké je skutočné číslo diel prí-

⁴ Vo veci problematiky *user-generated content* dávame do pozornosti právnu úpravu Kanady, ktorá pristúpila k riešeniu situácie formou výnimky autorského práva. Hlbšiu analýzu uvedenej úpravy môžete nájsť v YU, P. K. *Can The Canadian UGC Exception Be Translated Abroad?* [online]. 7.3.2014. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2405821 [cit. 10.7.2014].

⁵ Zaujímavú analýzu uvedeného smerovania a problematiky prístupu k rôznym druhom obsahu môžete nájsť v BENKLER, Y. *The Wealth of Networks*. New Haven and London: Yale University Press, 2006, s. 41 – 48.

stupných prostredníctvom niektorej z licencií CC, a akým spôsobom toto číslo bude do budúcnosti narastať. Každopádne CC sa stalo lídrom na poli tvorby právnych nástrojov umožňujúcich legálne používanie autorskej tvorby a z globálneho hľadiska mu ťažko nájsť konkurenta.⁶ Hoci pôvod CC vychádza z právneho prostredia USA, dokázalo zaujať veľkú skupinu nadšencov a odborníkov na autorské práva, ktorí pomohli k výraznej globalizácii licencií a ich úprave na medzinárodné prostredie. Aj uvedené je jedným z dôvodov, prečo sa v ďalšom texte primárne orientujeme na licencie CC.

Často bolo počuť názor oponentov, že verejné licencie podkopávajú autorské právo alebo smerujú priamo proti jeho základným princípom. Uvedené tvrdenie nevychádza z reality, keďže základným predpokladom samotného fungovania verejných licencií je existencia autorského práva, bez ktorého nemôžu existovať.

Podstata licencií CC⁷ spočíva vo vedomom obmedzení autorských práv k určitému dielu s cieľom umožniť jeho šírenie a používanie verejnosťou. Rozsah obmedzenia si môže autor zvoliť formou aplikácie niektorej zo šiestich licencií,⁸ kde každá predpokladá určitý dovolený

⁶ Pri problematike verejných licencií nemožno v žiadnom prípade zabudnúť na iniciatívu Richarda Stallmana, ktorý stál za zrodom softwarových licencií GNU GPL, ktoré značným spôsobom pozmenili smerovanie open source softwaru a globálneho zdieľania v rámci rôznych komunít. Prvá verzia licencie GNU GPL bola oficiálne spustená v roku 1989, pričom aktuálne je v praxi používaná tretia verzia z roku 2005. Viac informácií o GNU GPL môžete nájsť na <http://www.gnu.org/licenses/licenses.html> [cit. 9.7.2014].

⁷ *Bližšie* MYŠKA, M. In. MYŠKA, M., KYNCL, L., POLČÁK, R., ŠAVELKA, J. *Verejné licencie v Českej republike*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 35 – 50. [online] <http://is.muni.cz/www/102870/Prirucka.pdf> [cit. 9.7.2014].

⁸ K základným licenciám CC patrí nasledovných šesť druhov:

- CC BY – Creative Commons Attribution („uvedenie autora“) 4.0;
- CC BY-ND – Creative Commons Attribution-No-derivates („uvedenie autora – bez odvodeného obsahu“) 4.0;
- CC BY-NC – Creative Commons Attribution-NonCommercial („uvedenie autora – nekomerčné použitie“) 4.0;
- CC BY-SA – Creative Commons Attribution-ShareAlike („uvedenie autora – rovnaké šírenie“) 4.0;
- CC BY-NC-ND – Creative Commons Attribution-NonCommercial-No-deriva-

spôsob použitia diela a umožňuje flexibilný spôsob prístupu aj v prípade požiadavky následného komerčného využitia. Licencie CC navyše používajú niekoľko zrozumiteľných základných označení, ktoré prispievajú k ich celosvetovej aplikovateľnosti a zrozumiteľnosti.⁹

Čo možno považovať za skutočné benefity licencií CC?¹⁰ Najčastejšie uvádzanými dôvodmi sú ich prehľadnosť; medzinárodný aspekt; jednoduchý spôsob legálneho používania a šírenia materiálu; flexibilita pri voľbe vhodnej licencie CC; možnosti optimalizácie na webové vyhľadávanie; vyhľadávanie prostredníctvom technického kódu, ktorý je súčasťou digitálnych rozmnoženín jednotlivých diel.¹¹

2. Creative commons 4.0

Áké sú výhody verzie 4.0 a prečo bolo vhodné aktualizovať poslednú verziu 3.0? Odhliadnuc od postupného celosvetového vývoja autorského práva, jedným z problémov (prípadne benefitov v závislosti od uhla pohľadu) starších verzií bola možnosť portovania¹² a vytvárania

tes („uvedenie autora – nekomerčné použitie – bez odvodeného obsahu“) 4.0;

- CC BY-NC-SA – Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike („uvedenie autora – nekomerčné použitie – rovnaké šírenie“) 4.0.

⁹ K uvedeným znakom zaraďujeme:

- BY (attribution) – ide o povinnosť označiť autora diela, ktorá je súčasťou všetkých šiestich licencií;
- NC (non-commercial) – ide o povinnosť nepoužívať dané dielo na komerčné účely;
- ND (no-derivatives) – ide o povinnosť zákazu spracovania a dodatočných úprav daného diela;
- SA (share-alike) – v prípade použitia diela licencovaného pod touto licenciou vo svojom diele ide o povinnosť na vytvorené dielo aplikovať rovnakú, resp. obdobnú licenciu.

¹⁰ *Bližšie k vysvetleniu licencií CC a ich použitiu v rámci otvoreného prístupu LES-SIG, L. Free Culture. New York: THE PENGUIN PRESS, 2004, s. 282 – 286.*

¹¹ Prehľadný sumár benefitov licencií CC je dostupný aj na http://creativecommons.org.au/content/Benefits_of_CC_08.pdf [cit. 9.7.2014].

¹² Prehľad portovania v jednotlivých jurisdikciách je dostupný na WIKI CC http://wiki.creativecommons.org/CC_Ports_by_Jurisdiction [cit. 9.7.2014].

„lokálnych“ verzií licencií CC. Aj keď možno na prvý pohľad nejde o negatívum, každý štát má určité špecifiká vyplývajúce, či už z jeho historického vývoja alebo členstva v rôznych medzinárodných organizáciách. Vytváranie odlišných lokálnych verzií viedlo k neprehľadnosti celkového systému dostupných verzií. Okrem dostupnej medzinárodnej verzie znenia licencií, boli v niektorých štátoch dostupné aj pozmenené verzie, pričom v konkrétnom štáte existovala možnosť výberu. Z globálneho hľadiska to ale viedlo k problémom pri používaní portovaných verzií, keď si používateľ diela nebol úplne istý, do akej miery sú licenčné podmienky upravené vzhľadom na lokálne špecifiká. Aj z týchto dôvodov CC pristúpilo k zrušeniu portovacích procesov¹³ a verzia 4.0 je dostupná v jednotnej medzinárodnej verzií. Slovenská verzia je preto len prekladom anglického znenia a nie snahou o adaptáciu a úpravu jednotlivých článkov licencií.

Druhým bodom, ktorý viedol k vytvoreniu aktuálnej verzie 4.0, bolo obsiahnutie práv mimo sféru autorského práva. Problémovou oblasťou sa v niektorých prípadoch stávali osobnostné práva (často boli práve osobnostné práva podstatnou zložkou portovacieho procesu), ktoré bránili rôznym druhom adaptácií, prípadne niektorým formám šírenia diela. A hoci osobnostné práva, prípadne iné všeobecné osobnostné práva nie sú predmetom licencie, v zmysle aktuálneho znenia verzie 4.0 *„poskytovateľ sa v najširšom možnom rozsahu zdrží výkonu týchto práv alebo si nebude uplatňovať tieto práva, a to výlučne v rozsahu, ktorý je nevyhnutný na umožnenie výkonu Licencovaných práv“*. Nová verzia 4.0 teda adresne upravuje aj uvedenú problematiku s cieľom maximalizovať využitie obsahu.

Osobitnou sekciou je samostatná, štvrtá časť licenčných podmienok upravujúca práva k databáze, ktorá explicitne nebola obsiahnutá v predchádzajúcej verzii v znení, *„ak obsahom Licencovaných práv je Osobitné právo k databáze, ktoré sa uplatní pri Vašom použití Predmetu Verejnej licencie..... oprávnený na extrakciu, reutilizáciu, vyhotove-*

¹³ MARACKE, C. *Creative Commons International The International License Porting Project – Origins, Experiences, and Challenges*. [online]. 2010. <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-1-1-2010/2417/dippadm1268743811.97.pdf> [cit. 9.7.2014].

nie rozmnoženiny a šírenie celého obsahu databázy alebo jej podstatnej časti...“. Uvedené určite prispeje k sprehľadneniu používania CC na vytvorené datasety,¹⁴ možnosti ich legálneho sprístupňovania a využitia v rámci ďalších adaptácií.¹⁵

Povinnosť označiť autora je základným princípom všetkých licencií CC. Tento základný princíp zostal zachovaný aj v novej verzii 4.0 s doplnením o možnosť využívania URI (jednotný identifikátor zdroja) alebo hyperlinku zdroja obsahujúceho požadované informácie na splnenie povinnosti náležitého označenia autora používaného diela. Stále zostáva zachované, že označenie autora (zdroja) sa dá realizovať akýmkoľvek vhodným spôsobom v závislosti od média, spôsobu a kontextu šírenia.

Zmeny možno identifikovať aj v rozšírení „anonymity“ pre jednotlivých autorov. Už verzia licencií CC 3.0 obsahovala ustanovenie, ktoré umožňovalo odstránenie označenia autora v prípade adaptácie jeho diela. Verzia 4.0 ide o niečo ďalej a obsahuje všeobecné ustanovenie umožňujúce odstránenie označenia autora, kde je používateľ na požiadanie autora povinný dané informácie odstrániť.

Zavedenie obdobia na odstránenie porušenia licencie je ďalším odlišným aspektom novej verzie. Základným princípom všetkých predchádzajúcich verzií je zánik práv na používanie diela v prípade, ak dielo nebolo použité v súlade so zvolenou licenciou a licenčnými podmienkami.¹⁶ Verzia 4.0 priniesla odlišný princíp, v zmysle ktorého

¹⁴ Vychádzajúc z Oxford Dictionary môžeme dataset definovať ako *množinu súvisiacich setov (skupín) informácií, ktoré sa skladajú z jednotlivých prvkov, umožňujúcich manipuláciu ako s jednou jednotkou*. Napr. množina informácií o kultúrnom objekte, množina informácií o pacientoch a pod.

¹⁵ Kratšia analýza aplikácie verzie licencií CC 3.0 na osobitné práva k databáz *sui generis* je dostupná na http://wiki.creativecommons.org/images/f/f6/V3_Database_Rights.pdf [cit. 9.7.2014].

¹⁶ Vo veci platnosti licencie CC a záväzku medzi zmluvnými stranami sa vyjadrilo aj niekoľko zahraničných súdov. Do pozornosti dávame prípady:

- 09-1684-A (Lichôdmapwa v. L'asbl Festival de Theatre de Spa);
- 334492/KG 06-176 SR (Curry v. Audax);
- 15/2.006 (SGAE v. Fernandez).

Viac informácií o jednotlivých prípadoch je dostupných na http://wiki.creativecommons.org/Case_Law [cit. 8.7.2014].

je možné automatické obnovenie práva používať dielo v prípade, ak je porušenie odstránené do 30 dní odo dňa, keď sa používateľ o porušení dozvedel. Uvedené predstavuje pomerne flexibilný nástroj ako zabezpečiť možnosť kontinuálneho používania diela v prípade urýchljeného odstránenia porušovania práv.

Licencie CC 4.0 sú jasnejšie tiež vo veci licencovania adaptácií pôvodných diel, čo v praxi spôsobovalo mierne problémy. Podľa najnovšej verzie je používateľ diela oprávnený aplikovať akúkoľvek licenciu na vytvorenú adaptáciu za predpokladu, že zvolená licencia nebráni používateľom adaptácie splniť podmienky licencie diela, z ktorého adaptácia vychádzala. Hoci sa uvedený princíp uplatňoval aj v predchádzajúcich verziách, verzia 4.0 jasne pomenovala uvedenú situáciu a odstránila akékoľvek pochybnosti.

Vyššie uvedené zhrnutie predstavuje prehľad základných zmien,¹⁷ ktoré sú súčasťou prekladu pôvodného znenia verzie 4.0 do slovenského jazyka. Znenie licencií CC sa uvedenými zmenami stali kratšou, lepšie organizovanou a prehľadnejšou licenciou. Z hľadiska bežného používateľa ale nie je potrebné sa príliš zaoberať presnou textáciou licenčných podmienok, vzhľadom na to, že všetky potrebné informácie o dovoľenom spôsobe použitia je možné získať už z jednostranného prehľadu označovaného ako „license deed“.

3. Možnosti využitia licencií Creative Commons

V rámci Slovenskej republiky sme pri používaní licencií CC ešte len na začiatku. Otázkou zostáva, akú úlohu by licencie mohli zohrávať,

¹⁷ Jednou z problémových oblastí je aj prístup niektorých organizácií kolektívnej správy, ktoré neumožňujú zastupovaným autorom aplikovať niektorú z verejných licencií na jednotlivé diela. Uvedené je čiastočne pochopiteľné pri komerčnom používaní diela, ale umožnenie nekomerčného používania by nemalo spôsobovať žiadne väčšie problémy. Reakciou na tieto problémy je (okrem iného) smernica 2014/26/EÚ o kolektívnej správe autorských práv a práv súvisiacich s autorským právom a o poskytovaní multiteritoriálnych licencií na práva na hudobné diela na on-line využívanie na vnútornom trhu, ktorá v čl. 5 ods. 3 priamo zakotvuje možnosť poskytovania licencie na nekomerčné využívanie akýchkoľvek práv.

a akým spôsobom by mohol byť využitý ich plný potenciál. Oblasti, v ktorých by sme celkom efektívne mohli využiť „otvorenosť“ prístupu, ktorá je jedným zo základných aspektov samotných licencií, je niekoľko.

Z používania licencií CC na svoju autorskú tvorbu môžu mať výhody tak autori, ako aj samotní používatelia. Pre autorov ide o možnosť, ako sa dostať do povedomia verejnosti a postupne si vytvárať vlastnú skupinu priaznivcov, resp. fanúšikov. Zvolením vhodnej licencie môžu určiť rozsah dovoleného spôsobu použitia ich diela, pričom si môžu vytvoriť obchodný model,¹⁸ ktorý nebude založený na vytváraní bariér používania a kopírovania diel prostredníctvom internetu, ale využije potenciál siete a nové možnosti s tým súvisiace. Motivácia autorov môže byť pomerne rôznorodá od komerčného aspektu, kde používanie môže byť povolené iba na nekomerčný účel, pričom komerčné nakladanie s dielom bude plne v rukách samotného autora, až po najotvorenejší prístup k dielu, kde jedinou podmienkou licencie je označenie autora pri použití diela. Hlbší výskum motivácie autorov k využitiu verejných licencií realizovaný nebol, preto vyššie uvedené je skôr sumarizáciou správania, ku ktorému bežne dochádza v praxi.¹⁹ Zo stanoviska používateľa ide o skvelý zdroj inšpirácie potrebnej k ďalšej tvorbe, s ktorým je možné vzhľadom na zvolenú licenciu ďalej pracovať, pričom je hneď na prvý pohľad jasné, akým spôsobom. Otvorené zdroje je možné efektívne využiť napr. pri remixovaní hudby, pri vytváraní nových obrazov a rôznych koláží, ale aj pri vytváraní rôznych animácií, resp. filmov.²⁰ Pri dodržaní všetkých podmienok jednotlivých licencií

¹⁸ Bližšie k informáciám o obchodných modeloch FOONG, C. *Sharing With Creative Commons: A Business Model for Content Creators' PLATFORM: Journal of Media and Communication Yes, We're Open! Why Open Source, Open Content and Open Access. A Creative Commons Special Edition*, 2010, s. 64 – 93.

¹⁹ Bližšie k informáciám o motivácií autorov GRASSMUCK, V. *Towards a New Social Contract: Free-Licensing into the Knowledge Commons*. In: GUIBAULT, L., ANGELOPOULOS, CH. *Open Content Licensing*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2011, s. 29.

²⁰ Jeden z najúspešnejších slovenských projektov je film *Mesiachiky* licencovaný CC BY-NC-ND 4.0. Viac informácií o projekte a samotný film je dostupný na <http://www.monthliesmovie.com/v1/sk/> [cit. 8.7.2014].

nemusi mať používateľ zásadnú obavu z potenciálnej sankcie za použitie v digitálnom priestore.²¹ Licencie CC je tiež možné pomerne efektívne použiť na rôzne knižné publikácie. Najmä v prostredí internetu a tvorby e-knží sa postupne dostáva do popredia aplikácie licencie CC na elektronickú verziu knihy, ktorá umožní legálnu formu šírenia digitálnymi technológiami, pričom papierová verzia knihy sa predáva prostredníctvom klasických distribučných kanálov.²² Jedným zo spôsobom, ktorý môžu vo veľkej miere využiť prevádzkovatelia rôznych spoločností, sú dostupné internetové rádiá, ktoré hrajú iba hudbu licencovanú verejnými licenciami

Priestorom, kde sa využívanie licencií CC javí ako pomerne efektívne, je oblasť vzdelávania. Rôzne články, publikácie, prípadne samotné vzdelávacie kurzy sa stali vhodnou formou na sprostredkovanie prístupu k vzdelaniu. Otvorené zdroje vzdelávania (OER) sa čoraz častejšie dostávajú celosvetovo do popredia. Častým problémom na Slovensku je nedostatok učebníc a vzdelávacieho materiálu, prípadne nevhodne riešené licenčné podmienky neumožňujúce ďalšie spracovanie a dodatočnú úpravu učebného materiálu v prípade nesúhlasu vydavateľa. Problémom zostáva aj šírenie učebníc v digitálnom formáte. V súvislosti s informatizáciou škôl a zavádzaním nových technických riešení do výučby je potrebné sa zamerať aj na dostupnosť obsahu v slovenskom jazyku v digitálnom formáte. Vzhľadom na možnosti nových technológií je žiaduce, aby právo umožňovalo jednoduchý spôsob rozširovania materiálov medzi študentmi bez porušenia autorského práva.²³ K uvedenému môžu slúžiť práve verejné licencie, ktorých apli-

²¹ Bližšie o pozitívach a negatívach z hľadiska používateľov KREUTZER, T. User-Related Assets and Drawbacks of Open Content Licensing. In: GUIBAULT, L., ANGELOPOULOS, Ch. *Open Content Licensing*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2011, s. 118 – 123.

²² Jedným z najznámejších autorov, ktorý využíva uvedený distribučný model je Cory Doctorow. Okrem písania pôsobí aj ako novinár a bloger. Jeho publikácie sú dostupné na stránke: <http://craphound.com/?cat=5> [cit. 10.7.2014].

²³ Sumarizáciu informácií o možnosti využitia licencií CC 4.0 v oblasti vzdelávania možno nájsť v prezentácii Version 4.0 for Education: <http://www.slideshare.net/janeatcc/v40-for-education-final> [cit. 10.9.2014].

kácia sa môže stať podmienkou pri zadávaní objednávok na vytvorenie nových učebných materiálov.²⁴

Čiastočnou náhradou nedostatku učebných materiálov by mohli byť rôzne zahraničné publikácie a pomôcky. Aj keď dostupnosť zahraničných zdrojov poväčšine v anglickom jazyku tento problém úplne neodstráni, môžu sa otvorené zdroje vzdelávania stať inšpiráciou pre ďalšiu tvorbu kvalitných slovenských kurzov, prípadne prekladmi možno získať zaujímavé a kvalitné učebnice na bežnú prácu na školách. Hoci prekladom nemožno nahradiť špecifiká slovenského národného obsahu, ide o možnosť, ako spestriť obsahovú zložku vzdelávacieho procesu.

Zaujímavým celosvetovým projektom je Open Professionals Education Network, ktorý okrem iného zhromažďuje informácie o otvorených zdrojoch vzdelávania a efektívnom spôsobe ich vyhľadania.²⁵ Súvis s otvorenými zdrojmi vzdelávania majú tiež čoraz viac populárne masové vzdelávacie on-line kurzy (MOOC), kde sú najväčšími zástupcami zahraničná Coursera a edX. V rámci uvedených portálov rôzne univerzity z celého sveta poskytujú zadarmo prístup k on-line kurzom s možnosťou získať certifikát po ich úspešnom absolvovaní. Význam on-line kurzov s pribúdajúcimi záujemcami, počtom vytvorených kurzov a záujmom univerzít neustále narastá, k čomu smeruje aj uvažovanie niektorých univerzít o uznávaní absolvovania kurzu v rámci kreditového systému počas štúdia.²⁶ Celkovo bude v oblasti vzdelávania na Slovensku potrebná koncepčná zmena pri vytváraní nového materiálu, ktorá bude zohľadňovať potreby digitálneho šírenia informácií v kon-

²⁴ Čiastočne uvedenému cieľu slúži portál Planéta vedomostí, ktorý by mal zhromažďovať a sprostredkovať rôzne učebné materiály. Bližšie na <http://planetavedomosti.iedu.sk/> [cit. 15.9.2014].

²⁵ Zaujímavým projektom je tiež Learning Resource Metadata Initiative, ktorého cieľom je vytvoriť jednotný slovník na popis otvorených zdrojov vzdelávania na uľahčenie webového vyhľadávania zdrojov prostredníctvom vyhľadávačov.

²⁶ Ešte väčšie ambície má projekt University of the People, ktorý ma za cieľ zabezpečiť fungujúcu on-line vzdelávaciu inštitúciu poskytujúcu plnohodnotné vzdelanie v rôznych programoch. Aktuálne sú poskytované programy Computer Science a Business Administration.

texte autorských práv tak, aby boli eliminované všetky potenciálne problémy smerom do budúcnosti.

Ďalšou oblasťou, kde by licencie CC mohli nájsť efektívne uplatnenie, je sprístupňovanie obsahu vytváraného ako výsledok grantov a projektov financovaných z verejného rozpočtu. Každý rok sa vynakladá pomerne veľká čiastka na financovanie rôznorodých projektov, ktorých výsledkom v niektorých prípadoch je vytvorenie nových autorských diel. Licencie CC by sa mohli stať súčasťou podmienok pre žiadateľov o projekt, ako povinnosť sprístupniť vytvorené diela otvoreným a transparentným spôsobom. Príkladom by mohlo byť napr. Ministerstvo práce USA, ktoré ako jednu z podmienok na udelenie grantu uviedlo povinnosť aplikácie najmenej obmedzujúcej licencie CC, a to CC BY 4.0.²⁷ Navyše počas júna 2014 bola v USA spustená iniciatíva Open policy network, ktorej cieľom je prispieť k rozšíreniu otvoreného prístupu k výsledkom projektov financovaných z verejných zdrojov.²⁸ V uvedenej veci ide o pozitívny prístup a smerovanie, ktoré má reálne odôvodnenie v povahe financovania a inštitúcie rozdeľujúce verejné financie by mali zväziť aplikáciu niektorej z verejných licencií ako možnosť zabezpečenia prístupu k výsledkom širšej verejnosti.

4. Sprístupňovanie informácií verejného sektora

Sprístupňovanie informácií a prístup k databázam vytváraným organizáciami financovaným z verejných prostriedkov možno považovať za významný faktor, ktorý môže podporiť vytváranie nových služieb a spôsobov šírenia informácií, s čím môže byť spojené aj dodatočné vytváranie nových pracovných miest. Aj vzhľadom na aktuálne prebiehajúce legislatívne práce na slovenskej a európskej úrovni si táto oblasť zaslúži osobitnú časť vo vymedzení spôsobov používania verejných licencií.

²⁷ Informácie o postupe Ministerstva práce a textu výzvy sú dostupné na <http://creativecommons.org/tag/us-department-of-labor> [cit. 8.7.2014].

²⁸ Informácie o Open policy network sú dostupné na <http://creativecommons.org/weblog/entry/43022> [cit. 8.7.2014].

Nemožno zabúdať ani na iniciatívu Opendata,²⁹ ktorá sa zameriava na zabezpečenie voľného prístupu k dátam generovaným štátnymi inštitúciami. Špecifikom uvedenej oblasti je zaužívaná aplikácia odlišného právneho inštitútu. Hoci nič nebráni použiť niektorú z licencií CC 4.0, ktoré je možné v najnovšom znení aplikovať aj na vytvárané datasey, prevládajúcim inštitútom je CC0 mark (označenie).³⁰ Podstatou CC0 je vzdanie sa, resp. v slovenskom právnom poriadku najširšie obmedzenie autorských práv, resp. iných súvisiacich práv bez potreby označenia zhotoviteľa databázy. Výsledkom je vytvorenie podobného stavu ako v prípade diel, ktoré už sú súčasťou *public domain*. Príkladom zo zahraničia môže byť British Library, ktorá využitím CC0 sprístupňuje metadáta o kultúrnych objektoch, CERN, ktorý sprístupnil časť svojej knižnice a niektoré datasey, prípadne Biely dom, ktorý priamo podporil aplikáciu CC0 na federálne datasey.³¹ Uvedené je potrebné zdôrazniť aj v súvislosti s prebiehajúcimi projektmi v rámci programu OPIS, kde sa vytvára veľké množstvo databáz, či už v oblasti kultúry alebo iných sektorov štátnej správy, a bude potrebné pristúpiť k forme ich postupného sprístupňovania.

V priebehu roka 2013 bola prijatá revízia smernice PSI,³² ktorá upravuje niekoľko dôležitých oblastí vrátane základnej úpravy licenčnej politiky. K najdôležitejším zmenám možno zaradiť:

- zavedenie práva na opakované použitie informácií;
- úprava pravidla týkajúceho sa určovania výšky poplatkov vyberaných za sprístupnenie informácií;
- rozšírenie pôsobnosti smernice;
- rámcové vymedzenie licenčnej politiky;

²⁹ Cf. portál EÚ, ktorý má zabezpečiť otvorený prístup k dátam. Portál je dostupný na <https://open-data.europa.eu/en/data/> [cit. 8.7.2014].

³⁰ Licencie CC nie sú jediným druhom, ktorý je možné aplikovať na rôzne datasey vytvárané vo verejnej správe. Ďalšou z možností sú napr. Open Data Commons vytvorené špeciálne na sprístupňovanie dát.

³¹ Informácie a používateľoch CC0 možno nájsť na http://wiki.creativecommons.org/CC0_use_for_data [cit. 8.7.2014].

³² Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/37/EÚ z 26. júna 2013, ktorou sa mení smernica 2003/98/ES o opakovanom použití informácií verejného sektora.

- zvýšenie transparentnosti pri poskytovaní informácií;
- úprava problematiky digitalizácie v kontexte sprístupňovania verejnosti.³³

Ide o pomerne rozsiahle zmeny, ktorých cieľom bolo spresniť základné pravidlá súvisiace s opakovaným použitím informácií verejného sektora, zlepšiť transparentnosť a uľahčiť využiteľnosť informácií v praxi. Otvorené dáta sú považované za nástroj novej podpory ekonomického rastu a základ ďalšieho vytvárania nových služieb.³⁴

V súvislosti s možnosťou využitia licencií CC je veľmi dôležitá úprava licenčnej politiky. Smernica PSI upravuje licenčnú politiku v článku 8 konštatovaním o možnosti obmedzenia opakovaného použitia formou licencie, pričom členské štáty používajúce licencie zabezpečia „aby boli na opakované použitie dokumentov verejného sektora k dispozícii v digitálnom formáte štandardné licencie, ktoré sa môžu prispôbiť tak, aby spĺňali osobitné licenčné požiadavky a aby sa mohli elektronicky spracovávať. Členské štáty podporia všetky subjekty verejného sektora pri používaní štandardných licencií“. Táto formulácia neposkytuje bližšie informácie o spôsobe praktickej implementácie uvedeného ustanovenia, čo môže v praxi spôsobovať isté výkladové problémy .

Istý návod, ako prístupíť k licenčnej politike na lokálnej úrovni, vypracovala Európska komisia vo forme oznámenia o odporúčaných štandardných licenciách, datasetoch a poplatkoch za opakované použitie informácií.³⁵ V dokumente sú okrem iného rozpracované základné informácie o možnosti využitia jednostranného oznámenia, prípadne licencií. Bližšie sú charakterizované otvorené formy licencií a rôzne as-

³³ Bližšie k analýze pôvodných návrhov novely smernice PSI a možnému ďalšiemu smerovaniu JANSEN, K. The amendment of the PSI directive: where are we heading? *European Public Sector Information Platform* [online]. 2014. <http://www.epsiplatform.eu/sites/default/files/Final%20TR%20Amendment%20Directive.pdf> [cit. 10.7.2014].

³⁴ Jedným z dobrých príkladov fungovania otvoreného prístupu k štátnym dátam je portál data.gov.uk zhromažďujúci dostupné datasety v rámci Veľkej Británie.

³⁵ Commission Notice: 'Guidelines on recommended standard licences, datasets and charging for the re-use of documents'. [online] <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/commission-notice-guidelines-recommended-standard-licences-datasets-and-charging-re-use> [cit. 15.9.2014].

pekty ako rozsah, povinnosť označenia autora, výnimky a pod., ktoré tvoria základnú zložku právneho textu každej verejnej licencie. V prostredí Slovenskej republiky, kde množstvo inštitúcií nemá skúsenosti s aplikáciou verejných licencií, možno všetky snahy v oblasti vzdelávania hodnotiť len pozitívne.³⁶

Oblasťou súvisiacou s novelou smernice PSI sú prebiehajúce projekty digitalizácie v EÚ smerujúce k vytvoreniu digitálnych zbierok kultúrneho dedičstva. A hoci licencie CC sa v istom rozsahu dajú využiť aj v procese digitalizácie, pravdepodobne sa nestanú primárnou formou sprístupňovania obsahu. V technickom procese digitalizácie dochádza vo väčšine prípadov iba k zmene formátu z analógového na digitálny, kde nevzniká žiadne nové autorské právo na výsledky digitalizácie. Preto by musel autor digitalizovaného diela rozhodnúť o využití licencie CC, resp. inej verejnej licencie na svoje dielo, čo by zároveň malo vplyv aj na možnosť šírenia v elektronickej forme. Sprístupňovanie obsahu je zväčša založené na iných formách licenčných vzťahov. Odlišná situácia je v prípade, ak by sa vytvárali nové diela priamo v digitálnej forme, kde možno uvažovať o aplikácií niektorej z verejných licencií. Úprava novely sa venuje primárne možnostiam obmedzenia prístupu v prípade digitalizácie realizovanej v rámci verejno-súkromných partnerstiev a podmienkam spolupráce. Zároveň možno medzi obmedzenie zaradiť osobitný spôsob určovania poplatku za sprístupňovanie daných informácií, čo čiastočne možno odôvodniť potrebou ochrany zbierkového fondu a financovanie ďalšej digitalizácie kultúrneho dedičstva.

A hoci sprístupňovanie informácií verejného sektora netvorí jadro kreatívneho priemyslu, možno túto oblasť považovať za dôležitý zdroj inšpirácie pri vytváraní nových služieb, ktoré môžu nepriamo podporovať uvedenú oblasť.

³⁶ V súvislosti so sprístupňovaním datasetov na Slovensku možno spomenúť štátny portál otvorených dát, ktorého cieľom je zhromažďovať prístupné datasety na jednom mieste. *Bližšie* na <http://www.data.gov.sk/> [cit. 16.9.2014].

5. Problémy s aplikáciou licencií Creative Commons

Hoci sa licencie CC sa stali zaužívaným právnym nástrojom na šírenie chráneného obsahu v digitálnom prostredí, nie je ich používanie úplne bezproblémové a existujú oblasti, ktorých riešenie spôsobuje rôzne komplikácie.

Prvým problémom, resp. výzvou je samotné šírenie digitálneho obsahu v prostredí internetu a identifikácia autora sprístupňovaného diela. Licencie CC sú koncipované ako nástroj umožňujúci jednoduchý spôsob šírenia bez potreby zdĺhavého kontraktačného procesu, čo možno na jednej strane považovať za pozitívum, na druhej strane ale uvedené znižuje možnosť reálnej identifikácie autora a potrebu jeho dôsledného označenia pri opakovanom použití. Identifikácia obrázkov (fotografií) a určenie príslušných autorských práv je v prostredí internetu dlhodobým problémom. Určenie autorských práv je navyše sťažné aj kvôli možnosti odstránenia identifikačných údajov z pôvodného obrázka. Možnosťou riešenia by mohlo byť efektívnejšie využívanie metadát súvisiacich s identifikáciou zdroja na internete, čo môže prispieť jednak k zlepšeniu vyhľadávania zadaním kľúčových slov, identifikácii nositeľa práv a určeniu dovoleného spôsobu použitia. Uvedené riešenie je v primárnom rozsahu závislé od nových možností určovania metadát a identifikácií údajov.

Vynútiteľnosť práv duševného vlastníctva nie je problémom výlučne verejných licencií. Preukazovanie autorstva k obrázku, ktorý bol sprístupnený na internete neoprávnene pod licenciou CC je v niektorých prípadoch neprekonateľnou prekážkou. Vzhľadom na jednoduchosť použitia sa v praxi môže bežne stať, že je na internete obrázok licencovaný CC, pričom pôvodný autor nemá o danej situácii žiadne informácie. V komerčnej sfére je navyše možné, že obrázky pôvodne licencované za bežných trhových podmienok sa objavia na internete pod licenciou CC. Uvedené konanie môže spôsobiť množstvo problémov pre potenciálnych používateľov. Hoci uvedená situácia je právne riešiteľná, môže spôsobiť značné komplikácie pre používateľov spoliehajúcich sa na licencie CC ako formu ochrany pred možným sporom súvisiacim s neoprávnеным použitím diela. Ani v tejto oblasti

nemožno tvrdiť, že uvedené je výlučne problémom verejných licencií ako takých. Jednoduchosť ich aplikácie, množstvo obsahu na internete, ale aj nepozornosť a neznalosť používateľov však môže prispieť k výraznejšiemu nárastu problémových situácií.³⁷ Istým problémom je aj nastavenie niektorých služieb, ktoré automaticky pripoja licenciu CC k uploadovanému obsahu bez dostatočného upozornenia používateľa o vplyve uvedeného konania.

Čiastočný súvis s vynútiteľnosťou práv a samotným dokazovaním má aj situácia, keď sa autor rozhodne zmeniť spôsob šírenia svojho diela. V prípade odstránenia licencie CC, resp. zmeny druhu licencie CC je dokazovanie používateľa o existencii licencie v čase použitia diela pomerne náročné. A hoci existujú spôsoby evidujúce obsah web stránky v určitom čase, pre bežného používateľa ide o náročný spôsob získania dôkazu, pričom prvým problémom môže byť už samotná komunikácia s prevádzkovateľom servera. Okrem iného text CC obsahuje samostatnú časť o trvaní licencie počas celej doby ochrany autorských a obdobných práv. Preto aj v prípade zmeny rozhodnutia autora (pokiaľ akceptujeme, že ide o formu licenčnej zmluvy) sa používateľ môže odvolať na text licenčných podmienok. Jediným problémom zostáva preukázanie používania diela v čase, keď bolo na internete skutočne prístupňované využitím niektorej z licencií CC.

Poslednou diskutovanou oblasťou, ktorú uvedieme, je problematika súhlasu v kontexte používania licencií CC a súvisiace nadobudnutie nehmotného majetku. Problém je, ako pristúpiť k celkovému využívaniu verejných licencií, t. j. či pripustiť, že v praxi ide o formu súhlasu bez nadobúdania nehmotného majetku používateľa alebo o klasický zmluvný vzťah vo forme licenčnej zmluvy spojený s nadobudnutím nehmotného majetku.³⁸ V rámci slovenského právneho poriadku bol

³⁷ BAILEY, J. *The Problem with False Creative Commons Licenses*. [online]. 11.6.2013. <https://www.plagiarismtoday.com/2013/06/11/the-problem-with-false-creative-commons-licenses/> [cit. 16.9.2014].

³⁸ Bližšie TELEČ, I. *Souhlas, nebo licenční závazek?* [online]. 7.1.2014. http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/obcanske-pravo/art_8758/souhlas-nebo-licenncni-zavazek.aspx [cit. 16.9.2014].

novelou AZ³⁹ do právneho poriadku zavedený nový § 49a umožňujúci uzatvorenie licenčnej zmluvy aj formou právneho úkonu smerujúceho voči neurčitým osobám, pričom konanie, z ktorého možno vyvodiť súhlas s podmienkami licencie, je prijatím ponuky. Uvedeným spôsobom možno udeliť iba nevýhradnú a bezodplatnú licenciu. V zmysle vyššie uvedeného by sme licencie CC mohli v slovenskom právnom poriadku považovať skôr za formu licenčnej zmluvy ako jednostranný súhlas s použitím.

6. Záver

Otázkou stále zostáva: Pomôžu licencie CC prípadne podobné druhy verejných licencií vyriešiť všetky problémy autorského práva v digitálnom priestore? Na globálne riešenie problémov bude potrebný úplne odlišný charakter zmeny, pre záujemcov ale predstavujú jednoduchý legálny spôsob používania chráneného obsahu v prostredí internetu, resp. im poskytnú jednoduchý nástroj ako šíriť svoje meno v širšej komunite. V kontexte často diskutovaného kreatívneho priemyslu môžu byť práve potrebným zdrojom inšpirácie pri natáčaní nových filmov, nahrávaní novej hudby, prípadne tvorbe nových fotografií. Pri uvedených činnostiach môžu autori využiť jednoduchosť ich praktickej aplikácie bez potreby riešenia zdĺhavého kontraktačného procesu. Navyše samotní autori používajúci diela sprístupnené prostredníctvom verejnej licencie môžu prispieť vlastným dielom, o ktoré sa rozhodnú podeliť rovnakým spôsobom.

Verzia licencií CC 4.0 vo svojom znení zohľadnila problémy, na ktoré sa v praxi poukazovalo v súvislosti s predchádzajúcimi verziami a snažila sa sprehľadniť a zjednodušiť právny text licenčných podmie-

³⁹ Zákon č. 289/2013 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 618/2003 Z. z. o autorskom práve a právach súvisiacich s autorským právom (autorský zákon) v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení zákon č. 212/1997 Z. z. o povinných výťažkoch periodických publikácií, neperiodických publikácií a rozmnožením audiovizuálnych diel v znení neskorších predpisov.

nok. Išlo o pomerne náročnú úlohu vzhľadom na rozsah použiteľnosti medzinárodnej verzie licencií CC a množstvo jurisdikcií, v ktorých sa budú používať. Slovenská republika vzhľadom na legislatívny vývoj nemá veľa skúseností s využívaním verejných licencií. Nemožno tiež tvrdiť, že by licencie CC riešili všetky problémy spojené s prístupom ku chránenému obsahu, resp. by ich používanie v praxi nemohlo spôsobiť žiadne komplikácie. Veríme však, že aj prostredníctvom prekladu licencií CC sa stanú zaužívaným právnym nástrojom a prispejú aspoň k čiastočnému sprehľadneniu autorského práva a prispejú k legálnemu šíreniu chráneného obsahu.

Nepriamo sa problematiky kreatívneho priemyslu týka aj posledná novela smernice PSI, ktorej cieľom je zabezpečiť čo najširšie sprístupnenie obsahu vytváraného v rámci verejného sektora, čo môže mať vplyv na tvorbu ďalších služieb s prepojením na primárne oblasti uvedenej kategórie priemyslu.

V článku boli analyzované niektoré oblasti využitia verejných licencií ako oblasť ďalšej tvorby, otvorené zdroje vzdelávania, sprístupňovanie informácií verejného sektora formou úpravy podmienok na pridelenie grantu, resp. využitím zákonnej možnosti na umožnenie prístupu k informáciám. Uvedeným výpočtom ale možnosti využitia nekončia. Veľkou oblasťou, ktorej nebola venovaná pozornosť, je oblasť počítačových programov s dominantnou verejnou licenciou GNU GPL, ktoré už pomerne dlhé obdobie zabezpečujú pre používateľov bezplatný a jednoduchý prístup k softwaru.⁴⁰ Aj napriek bezplatnosti ale dokázal open source software podporiť vytváranie nových obchodných modelov a komerčné aspekty využitia verejných licencií.

Analýzou uvedených oblastí možno dospieť k záveru, že rozsah využiteľnosti rôznych druhov verejných licencií v digitálnom priestore je naozaj široký a je na zvážení každého jednotlivca, ako pristúpi k ich používaniu v praxi.

⁴⁰ Úvod do problematiky verejných licencií a softwaru Myška, M. In: Myška, M., Kyncl, L., Polčák, R., Šavelka, J. *Veřejné licence v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 61 – 70. [online] <http://is.muni.cz/www/102870/Prirucka.pdf> [cit. 14.9.2014].